

тоді, жорсткої централізації бюджетних ресурсів, непропорційного збагачення союзного бюджету, порівняно з бюджетами союзних республік і місцевими бюджетами. З огляду на ці фактори, доцільно основні зусилля бюджетної реформи скерувати на послаблення фіскального тягаря та лібералізацію режиму оподаткування, механізму накладення фінансових санкцій за порушення (у багатьох випадках несвідоме) податкового законодавства, соціалізацію бюджетної політики; ліквідацію тіньового сектору бізнесу; перегляд вертикальної структури міжбюджетних відносин на користь бюджетів територіальних громад та їх об'єднань.

Література

1. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) / О.П. Кириленко. – К. : Вид-во НІОС, 2000. – 384 с.
2. Пасічник Ю.В. Бюджетна система України та зарубіжних країн : навч. посібн. / Ю.В. Пасічник. – К. : Вид-во "Знання-Прес", 2002. – 495 с.
3. Андрущенко В.Л. Запорозька Січ як український феномен / В.Л. Андрущенко, В.М. Федосов. – К. : Вид-во "Заповіт", 1995. – 173 с.
4. Финансовая энциклопедия / под ред. И.А. Блинова, А.И. Буковецкого. – М. : Государственное издательство, 1924, – 923 с.
5. Тургенев Н.И. Опыт теории налогов / Н.И. Тургенев. – М. : Государственное социальное-экономическое издание, 1937. – 176 с.
6. Пушкарева В.М. История финансовой мысли и политики налогов : учеб. пособ. / В.М. Пушкарева. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 2008. – 256 с.
7. Сумарков В.Н. Государственные финансы в системе макроэкономического регулирования : учеб. пособ. / В.Н. Сумарков. – М. : Изд-во "Финансы и статистика", 1996. – 224 с.
8. Государственный бюджет и государственный долг России / под ред. П.И. Броунова, В.А. Фаусека. – М. : Вид-во "СПб", 1908. – 92 с.
9. Штурм Р. Бюджет : пер. с англ. А.С. Изгоева / Р. Штурм. – СПб. : Типография т-ва "Общественная польза", 1907. – 598 с.

Надійшло до редакції 05.11.2015 р.

Kit V.I. Становление, функционирование и развитие бюджетных отношений на разных этапах социально-экономического развития общества

Рассмотрены формы организации бюджетных отношений на различных этапах создания государства. Определены методы формирования и направления использования бюджетных ресурсов в контексте реализации конституционной доктрины государства в исторической ретроспективе. Отражены отечественные особенности бюджетирования в условиях феодализма, первоначального капиталистического накопления капитала, государственно-монополистического способа расширенного воспроизводства, командно-административной экономики, современного социально-ориентированного выбора украинского государства.

Ключевые слова: бюджет, бюджетная система, бюджетные отношения, доходы бюджета, расходы бюджета.

Kit V.I. Formation, Functioning and Development of Budget Relations at Different Stages of Social and Economic Development of the Society

The forms of budget relations organization at various stages of state formation are considered. The methods of formation and directions of budget resources using in the context of the constitutional doctrine of the state historically are outlined. The national budgeting features in terms of feudalism, primitive capitalist accumulation of capital, state monopolistic way of the expanded reproduction, command administrative economy, and modern social-oriented choice of the Ukrainian state are highlighted.

Keywords: budget, budget system, budget relations, budget revenues, budget expenditures.

УДК 336.2:338.2

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ТА МІСЦЯ МИТНОЇ БЕЗПЕКИ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

М.М. Левко^{1,2}

Систематизовано дефініції митної безпеки, запропонованих у науковій літературі, та виокремлено два підходи до його трактування: як стану та як системи. Запропоновано авторське визначення митної безпеки як економічного явища. Виокремлено поняття механізму забезпечення митної безпеки та представлено авторське бачення. Застосовано системний підхід для визначення місця митної безпеки у системі економічної безпеки, метод діалектики для пізнання митної безпеки у взаємозв'язку із зовнішньоекономічною безпекою та виокремлення їх спільних і відмінних рис. Доведено, що митна та зовнішньоекономічна безпека частково перетинаються та взаємодоповнюють один одного, однак є окремими поняттями.

Ключові слова: митна безпека, зовнішньоекономічна безпека, механізм забезпечення митної безпеки, суб'єкти митної безпеки, об'єкт митної безпеки.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку країни характеризується перманентною нестабільністю усіх сфер людського життя, на фоні якої відбуваються трансформації, які покликані якщо не нівелювати, то хоча б частково знизити негативні наслідки цієї нестійкості та нестабільності. Тому в таких умовах особливо гостро постають питання безпеки не тільки окремих компонентів, але й системи загалом. Оскільки Україна досить чітко окреслила євроорієнтований шлях розвитку, то значної уваги потребує процес переорієнтації національної економіки на зовнішньоекономічний сегмент із врахуванням не тільки європейських стандартів, а й національних інтересів держави, а також актуалізується потреба обґрунтування та впровадження сучасних методів та важелів державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методологічні та практичні аспекти впливу митної безпеки на економічну безпеку держави та суб'єктів господарювання, проблеми митних ризиків та управління ними досліджували у своїх працях І. Бережнюк [1], А. Бидик [2], Н. Гавловська [3], М. Губа [4, 5], О. Губа [6], Є. Додін [7], І. Квеляшвілі [8], О. Комаров [9], О. Мажула [10], К. Новікова [11], Н. Осадча [12], П. Пашко [13-15], М. Разумей [16], Є. Рудніченко [17, 18], А. Стельмашук [19] та інші вчені.

Вагомий внесок у висвітлення теоретичних, методологічних і прикладних аспектів забезпечення митної безпеки в Україні, а також узагальнення світового досвіду реалізації митної політики на шляху забезпечення митної безпеки, його особливості та виокремлення головних уроків для подальшого використання у вітчизняній практиці здійснили фахівці Державного науково-дослідного інституту митної справи та систематизували у монографії за загальною редакцією П. Пашка та І. Бережнюка [14]. Окрім цього, І. Бережнюк у своїх працях досліджує методи управління ефективністю роботи митних органів з метою зменшення загроз митній безпеці України, зокрема розробляє критерії оцінки

¹ аспір. М.М. Левко – Львівський державний університет внутрішніх справ;

² Наук. керівник: проф. Г.Я. Аніловська, д-р екон. наук

рівня митної безпеки та заходи щодо її підвищення [1]. На потребі використання митних регуляторів у процесі державного управління зовнішньоекономічними відносинами з метою захисту національних інтересів в умовах глобалізації акцентує увагу А. Бидик [2].

Вплив діяльності митних органів на забезпечення економічної безпеки загалом та фінансової зокрема, узагальнюють Н. Гавловська та С. Рудніченко [3]. Роль митної служби у системі забезпечення національної безпеки України, її інституційний характер як частини державної та глобальної інфраструктури та як суб'єкт міжнародного регулювання і координації на основі багаторівневої системи нормативно-правового забезпечення висвітлює у своїх працях І. Квеліашвілі, доходючи висновку, що діяльність митних органів повинна підпорядковуватись завданням забезпечення національної безпеки [8].

На питаннях місця митної безпеки серед інших складових частин економічної та національної безпеки зосереджується М. Губа [4, 5], О. Мажула [10] та ін. Спроби систематизувати загрози, що виникають у митній сфері та впливають на економічну, а згодом і національну безпеку, а також ризиків у митній справі, здійснюють О. Губа [6], О. Комаров [9] та С. Рудніченко [16]. Головні аспекти митної злочинності та митної делікатності як загроз не тільки національній, а й міжнародній безпеці обґрунтовує у своєму дослідженні Є. Додін [7]. Отже, проблемам економічної безпеки та її складових частин приділяють значну та систематичну увагу вітчизняні та зарубіжні фахівці у цій галузі, однак у нинішніх умовах вони все ж не позбавлені актуальності.

Мета дослідження. Головним завданням роботи є визначення концептуальних понять і місця митної безпеки у структурі економічної та згодом національної безпеки.

Матеріали та методи. У дослідженні використано системний підхід для визначення місця митної безпеки у системі економічної безпеки, метод діалектики для пізнання митної безпеки у взаємозв'язку із зовнішньоекономічною безпекою та виокремлення їх спільних і відмінних рис, метод наукової абстракції для формування поняття механізму забезпечення митної безпеки, методи аналізу, синтезу та узагальнення. Матеріалами дослідження виступили праці наукових та вітчизняних фахівців у галузі митної безпеки, а також нормативно-правова база.

Результати дослідження. Незважаючи на існування ґрунтовних наукових напрацювань у галузі теоретико-методологічного обґрунтування митної безпеки, деякі аспекти митної безпеки залишають поза увагою, зокрема потребує ґрунтовної систематизації та узагальнення понятійний апарат, а також визначення місця та ролі митної безпеки у системі економічної безпеки зокрема та національної безпеки загалом.

Багатоаспектність митної безпеки як явища, що здійснює вплив не тільки на економічну безпеку за її складовими частинами, а й національну та міжнародну, призводить до різноманітності думок щодо її сутності, компонентів, ролі та значення у забезпеченні інших видів безпеки. Окрім цього, відсутність єдиного підходу пояснюється недостатнім висвітленням та закріпленням цієї категорії у нормативно-правових документах та, відповідно, незначним вико-

ристанням у практичній діяльності митних органів та в управлінській діяльності міністерства. Різноманітність поглядів на сутність митної безпеки пояснюється, зокрема, багатоаспектністю цього явища, його належністю не тільки до економічної та національної безпеки, а також відсутністю єдиної бази у чинному законодавстві, недостатнім використанням у реальній економічній практиці й управлінській діяльності центральних органів виконавчої влади з питань економічної політики, зокрема Міністерства економічного розвитку і торгівлі, Міністерства фінансів та Міністерства закордонних справ України.

Митний кодекс України у поточній редакції визначає митну безпеку як "...стан захищеності митних інтересів України", які, своєю чергою, є національними інтересами України, "...забезпечення та реалізація яких досягається шляхом здійснення державної митної справи" [21]. Сьогодні трактування цього терміна здійснюють за двома основними напрямками: частина науковців схиляється до думки, що митна безпека є станом, інші трактують її як комплекс заходів (табл. 1).

Табл. 1. Підходи до трактування категорії "митна безпека"

Прихильники підходу	Підхід
Митний кодекс України [21], Н. Осадча [12], П. Пашко [15], М. Губа [4], К. Новікова [11]	Стан захищеності митних інтересів держави
П.В. Пашко [14], І.Г. Бережнюк [14], Н. Гавловська [3], Є Рудніченко [3]	Комплекс (систему) ефективних економічних, правових, політичних та інших заходів держави, суспільства й людей із захисту інтересів (зокрема інтересів власності) народу та держави у зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері
М. Левко	Захищеність митних інтересів суб'єктів господарювання, держави та міжнародної спільноти, за якої забезпечуються сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних і потенційних загроз національним інтересам у митній сфері та інших сферах державного управління у разі виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам, нейтралізація яких входить до компетенції митних органів*

* Авторське визначення.

На нашу думку, митну безпеку доцільно трактувати як явище, тому пропонуємо адаптувати поняття безпеки, закріплене законодавчо [20], та під митною безпекою розуміти захищеність митних інтересів суб'єктів господарювання, держави та міжнародної спільноти, за якої забезпечуються сталий розвиток, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у митній сфері та інших сферах державного управління у разі виникнення негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам, нейтралізація яких входить до компетенції митних органів. Щодо підходу, який визначає митну безпеку як сукупність заходів, то таке означення, на нашу думку, ближче до висвітлення суті механізму забезпечення митної безпеки.

Фахівці Державного науково-дослідного інституту митної справи здійснили вагомий внесок у дослідження організаційно-економічного механізму справляння доходів і зборів; організаційно-економічного механізму забезпечення митної безпеки, як поєднання "...структури, функцій, форм, методів і економічних відносин, які в сукупності є регулятором митної діяльності, з метою реалізації митної політики та забезпечення усталеного функціонування митної служби з визначеним ступенем надійності та ефективності"; механізму мінімізації впливу ризиків у системі митного регулювання зовнішньоекономічною діяльністю, а також механізму митної політики, під яким розуміють "...сукупність інститутів, що беруть участь у формуванні та реалізації митної політики (інституціональна складова), а також набір форм і методів її реалізації, порядок використання компетентними державними органами інструментів митного регулювання (функціональна складова)" [14]. К. Новікова обґрунтовує регуляторний організаційно-економічний механізм, який, на погляд науковця, є "...органічним поєднанням форм, методів, інструментів, структури, економічних важелів, які регулюють митну діяльність, забезпечуючи її усталеність та надійність" [11, с. 176], тобто по суті визначає механізм забезпечення митної безпеки.

Отже, унаслідок проведеного аналізу літературних джерел можна констатувати, що сам термін "механізм забезпечення митної безпеки" досить часто та активно використовується, однак його чітка дефініція не закріплена ані науково, ані законодавчо.

Оскільки митну безпеку можна визначити як захищеність митних інтересів держави, то під механізмом забезпечення митної безпеки можна розуміти упровадження в митній справі сукупності інструментів, важелів та заходів, здатних протидіяти внутрішнім і зовнішнім загрозам у сфері митних відносин, а також можливість досягнення потрібного рівня захищеності, надійності та усталеності митної служби шляхом створення ефективного регуляторного організаційно-економічного механізму. У цьому контексті варто розглядати поняття "забезпечення митної безпеки" як здатність управлінських рішень у рамках створеної системи захисту економічних інтересів держави, протидіяти можливим небезпекам у митній галузі [10].

На тому чи іншому рівні управління головною метою забезпечення митної безпеки є досягнення потрібного рівня надійності митної системи. Отже, діяльність із забезпечення митних інтересів держави можна визначити як об'єкт митної безпеки, таким чином основним суб'єктом митної безпеки виступають митні органи. Як слушно зазначає П. Пашко, митна безпека забезпечується митною службою та відповідно знаходиться на перетині двох складових частин національної безпеки, зокрема силової, що включає воєнну безпеку, та забезпечується Збройними Силами України, і внутрішньої безпеки, що забезпечується Службою безпеки України, Міністерством з надзвичайних ситуацій та Міністерством внутрішніх справ, а також перетинається із несиловою складовою, що включає такі види безпеки: політичну, соціальну, демографічну, гуманітарну, екологічну, енергетичну, інформаційну та економічну, що, своєю чергою, містить фінансову, грошову валютну, ресурсну виробничу, інноваційну та зовнішньоекономічну [14].

У дослідженнях Н. Гавловської та Є. Рудніченко розглянуто митну складову забезпечення фінансової безпеки [3]. Дещо розширює сферу її впливу М. Губа та зазначає, що "особливістю митного оподаткування є те, що воно є складовою як зовнішньоекономічної, так і фінансової безпеки держави. Його місце – на перетині забезпечення митної та податкової безпеки" [4, с. 21]. Тобто розширює розуміння сфер впливу митного оподаткування не тільки як фіскального інструмента наповнення бюджету та відповідно забезпечення фінансової безпеки, адже тарифні інструменти митного регулювання мають податковий характер і таким чином впливають на податкову складову економічної безпеки, яка, своєю чергою, забезпечує фінансовими ресурсами всі інші складові [5], а й розкриває його регулятивні властивості, що проявляються у впливі на зовнішньоекономічну безпеку держави.

Цієї ж думки дотримується К. Новікова, адже характеризує митну безпеку із двох позицій, у широкому розумінні митна безпека покликана забезпечити безпеку торговельного ланцюга, а у вузькому – передбачає боротьбу з контрабандою та порушенням митних правил. Також науковець наголошує на тісному зв'язку митної безпеки із зовнішньоторгівельною безпекою [11, с. 176]. Взаємозв'язок митної безпеки із зовнішньоекономічною також зауважують П. Пашко та І. Бережнюк [14]. Результати проведеного аналізу взаємозв'язку між цими поняттями наведено у табл. 2.

Табл. 2. Порівняльна характеристика митної безпеки та зовнішньоекономічної безпеки*

Митна безпека 1	Зовнішньоекономічна безпека 2
Суть. Захищеність інтересів держави у митній галузі у різних зовнішніх і внутрішніх умовах, незалежно від будь-яких загроз.	Суть. Спроможність держави протистояти впливу екзогенних негативних факторів і мінімізувати заподіяні ними збитки, активно використовувати участь у світовому розподілі праці для створення сприятливих умов розвитку національної економіки.
Митна безпека покликана забезпечити: – переміщення через митний кордон товарів і транспортних засобів; – здійснення митного регулювання, пов'язаного зі встановленням і стягуванням податків і зборів; – здійснення процедур митного контролю і митного оформлення, зокрема із застосуванням потрібних засобів митно-тарифного і нетарифного регулювання; – проведення робіт, спрямованих на боротьбу із контрабандою та порушеннями митних правил, а також виконання інших покладених на органи доходів і зборів завдань шляхом ефективного реалізації митної справи.	Зовнішньоекономічна безпека має забезпечити: – підтримку вітчизняних експортерів, розробників імпортозамінних товарів і виробників конкурентоспроможної продукції; – створення ефективної банківської та гнучкої кредитної систем, гарантування прав власників валютних коштів; – створення інфраструктури зовнішньої торгівлі та сучасної системи її інформаційного забезпечення; – проведення гнучкої експортно-імпоротної політики; – удосконалення механізмів державного регулювання зовнішньої торгівлі; – проведення диверсифікації експорту та імпорту.
Показники митної безпеки України:	Показники зовнішньоекономічної безпеки:

<ul style="list-style-type: none"> – обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів; – обсяг імпорту на одну посадову особу митних органів; – середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою; – середня кількість декларацій, оформлених однією посадовою особою на день; – середня кількість годин на оформлення декларації; – митні платежі до бюджету; – середньоденні надходження митних платежів; – сума митних платежів на одну посадову особу; – видатки з Державного бюджету на утримання митної служби; – видатки з Державного бюджету у розрахунку на одну посадову особу; – коефіцієнт окупності витрат держави. 	<ul style="list-style-type: none"> – коефіцієнт відкритості національної економіки (відношення обсягу зовнішньої торгівлі, тобто експорту та імпорту, до ВВП); – коефіцієнт покриття імпорту експортом; – відношення обсягу експорту до ВВП; – відношення обсягу імпорту до ВВП; – сальдо зовнішньоторговельної діяльності; – товарна структура експорту та імпорту; – товарна структура критичного імпорту; – співвідношення між обсягами залученого капіталу та експортом вітчизняного капіталу; – співвідношення цін на зовнішньому і внутрішньому ринках; – енергомісткість та матеріаломісткість експорту; – співвідношення між обсягами національного виробництва та експорту до певних країн; – вплив виробництва експортної продукції на екологію; – питома вага експорту наукомісткої продукції в загальному обсязі експорту; – питома вага імпорту наукомісткої продукції в загальному обсязі імпорту; – частка експорту на душу населення; – частка іноземних інвестицій у ВВП; – співвідношення тарифного і нетарифного регулювання.
---	---

* Авторське визначення за [11, 14].

Оскільки зовнішньоекономічна діяльність – це не тільки взаємовідносини між суб'єктами господарювання з питань купівлі-продажу та виробництва продукції, а насамперед складний механізм включення національної економіки до світового господарства, головним завданням якого є створення безпечних умов для економічного розвитку та зростання. Таким чином зовнішньоекономічна діяльність є своєрідним стимулятором встановлення нових зв'язків між суб'єктами господарювання, які бажають розширити зону своєї діяльності та примножити власний капітал. Водночас зростання товарообороту не завжди виступає сприятливим фактором для національної економіки, оскільки зростає загроза національним інтересам та економічній безпеці країни. Тому не тільки науковці, але й чисельні економісти та політичні діячі країни приділяють велику увагу проблемам економічної та митної безпеки країни, як важливим факторам захисту національних державних інтересів [10].

Згідно із Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність" метою державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності є: захист економічних інтересів України й законних інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; створення рівних можливостей для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності; підтримка конкуренції та ліквідація монополізму у сфері зовнішньоекономічної діяльності [23]. Пріоритетним принципом формування та розвитку зовнішньої політики України є суверенітет і дотримання національних інтересів. При цьому митна справа виступає не тільки як інструмент і провідник зовнішньоекономічної діяльності, а й має важливіше значення, стаючи регулятором і засобом формування нових економічних відносин і зв'язків [12].

Метою системи митної безпеки є досягнення усталеної та передбаченої роботи митної служби, достатнього рівня сприяння зовнішньоекономічній діяльності в нестабільних зовнішніх і внутрішніх умовах, забезпечення зниження ризиків, а також виявлення та нейтралізації ризик-чинників, які безпосередньо впливають на стан реалізації митної справи й опосередковано – на зовнішньоекономічну діяльність, тому спорідненість цих понять є очевидною.

Отже, зовнішньоекономічна безпека та митна безпека є двома множинами, що включають свої об'єкти, суб'єкти, загрози та механізми їх подолання, які частково перетинаються, однак митна безпека має ще й зв'язок із силовими складовими національної безпеки, тому не поглинається цілком поняттям зовнішньоекономічної безпеки.

Висновки з даного дослідження та перспективи подальших досліджень. Отже, узагальнюючи розглянуті підходи, можна зазначити, що митна безпека є сукупністю ефективних економічних, правових, політичних та інших механізмів, спрямованих на захист інтересів суб'єктів господарювання та держави в зовнішньоекономічній сфері і, зокрема, у митній сфері. Такий підхід визначає місце митної безпеки в економічній безпеці, а також взаємозв'язок її із зовнішньоекономічною безпекою. Механізм забезпечення митної безпеки покликаний мінімізувати негативний вплив зовнішніх і внутрішніх загроз шляхом налагодження ефективної взаємодії між суб'єктами забезпечення безпеки, зокрема й митною службою, а також передбачати дотримання всіма суб'єктами законодавства.

Подальші дослідження доцільно зосередити на систематизації зовнішніх та внутрішніх загроз митній безпеці з метою виокремлення інструментів їх нейтралізації.

Література

1. Бережнюк І.Г. Митне регулювання України: національні та Міжнародні аспекти : монографія / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Вид-во Акад. митної служби України, 2009. – 543 с.
2. Бидик А.Г. Основні умови використання інструментів митного регулювання в практичній діяльності митних органів / А.Г. Бидик // Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. – Сер.: Економіка. – Івано-Франківськ : Вид-во Прикарпатського НУ ім. Василя Стефаника. – 2011. – № 2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.pu.if.ua/depart/Finances/resource/file/Збірник/2011-2/Бидик.pdf>.
3. Гавловська Н.І. Вплив митних органів на економічну безпеку держави / Н.І. Гавловська, О.В. Осадчук, С.М. Рудніченко // Митна безпека. – Сер.: Економіка. – 2011. – № 1-2. – С. 52-56.
4. Губа М.О. Місце митної безпеки держави серед основних складових її забезпечення / М.О. Губа // Бізнес-Інформ : Міжнар. наук. екон. журнал. – Харків : Вид-во ХНЕУ. – 2014. – № 11. – С. 19-23.
5. Губа М.О. Митна та податкова складові економічної безпеки держави / М.О. Губа // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – 2011. – Вип. 3. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://chtei-knteu.cv.ua/erald/content/download/archive/2011/v3/NV-2011-V3_19.pdf.
6. Губа О.І. Загрози економічній безпеці держави в контексті митного оподаткування / О.І. Губа, А.В. Ільїна // Вісник Академії митної служби України : зб. наук. праць. – Сер.: Економіка. – Дніпропетровськ : Вид-во Акад. митної служби України. – 2012. – № 2. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vamsue_2012_2_13.pdf.

7. Додін Є.В. Організація заходів протидії митній злочинності та митної делікатності / Є.В. Додін // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ. – 2012. – № 1. – С. 79-85.

8. Квеляшвілі І.М. Митна служба в системі забезпечення національної безпеки України / І.М. Квеляшвілі // Публічне адміністрування: теорія та практика. – 2009. – № 2. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.dbuara.dp.ua/zbirnik/2009-02/09kimnby.pdf>.

9. Комаров О.В. Митний ризик як ключовий елемент механізму державного ризик-менеджменту в митній галузі / О.В. Комаров // Вісник Академії митної служби України : зб. наук. праць. – Сер.: Державне управління. – Дніпропетровськ : Вид-во Акад. митної служби України. – 2011. – № 2(5). – С. 210-215.

10. Мажула О.В. Інституціоналізація митної безпеки як важливої складової економічної безпеки держави / О.В. Мажула // Ефективна економіка : зб. наук. праць. – 2014. – № 11. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3508>.

11. Новікова К.І. Глобалізаційні виклики митної безпеки держави / К.І. Новікова // Вісник Запорізького національного університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ. – 2012. – № 4. – С. 174-180.

12. Осадча Н.В. Процес забезпечення митного інтересу / Н.В. Осадча // Управління економікою: теорія та практика : зб. наук. праць. – 2012. – № 2012. – С. 128-150.

13. Пашко П. Умови та чинники забезпечення митної безпеки / П. Пашко // Митна справа : зб. наук. праць. – 2010. – № 1 (67). – С. 5-16.

14. Митна політика та митна безпека України : монографія; за заг. ред. П.В. Пашко, І.Г. Бережнюка. – Хмельницький : Вид-во ПП Мельник А.А., 2013. – 338 с.

15. Пашко П.В. Митна безпека (теорія, методологія та практичні рекомендації) : монографія / П.В. Пашко. – Одеса : Вид-во "ПІАСКЕ", 2009. – 628 с.

16. Разумей М. Особливості реалізації адміністративно-політичного механізму державного управління зовнішньоторговельною безпекою України / М. Разумей // Науковий вісник "Демократичне врядування" : зб. наук. праць. – 2014. – Вип. 14. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://www.lvivacademy.com/visnyk14/fail/razumej.pdf>.

17. Рудніченко Є.М. Класифікація ризиків у митній справі / Є.М. Рудніченко, І.В. Несторишен // Митна безпека. – Сер.: Економіка. – 2012. – № 1-2. – С. 13-19.

18. Рудніченко Є.М. Характеристика впливу зовнішнього середовища на економічну безпеку підприємства / Є.М. Рудніченко // Митна безпека. – Сер.: Економіка. – 2012. – № 1-2. – С. 7-12.

19. Стельмашук А.М. Підвищення ролі митної політики в системі захисту внутрішнього ринку / А.М. Стельмашук // Інноваційна економіка : Всеукр. наук.-вироб. журнал. – 2011. – № 6. – С. 279-286.

20. Закон України "Про основи національної безпеки України" від 19.06.2003 р., № 964-IV; поточна ред. від 19.04.2014 р. на підставі 1170-18 / Верховна Рада України. – Офіційний веб-сайт Верховної ради України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/964-15>.

21. Митний кодекс України від 13.03.2012 р., № 4495-VI; ред. від 24.07.2015, на підставі 556-19 / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>.

22. Про затвердження Порядку розроблення профілів ризику: Наказ від 22.12.2010 р., № 1514 / Державна митна служба України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua.zakon.com/document/fpart13/idx13447.htm>.

23. Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16.04.1991 р., № 959-XP; ред. від 28.06.2015 р. на підставі 222-19 / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/959-12>.

Надійшло до редакції 22.10.2015 р.

Левко М.М. Системний підхід к определению роли и места таможенной безопасности в обеспечении экономической безопасности государства

Систематизированы дефиниции таможенной безопасности, предлагаемые в научной литературе, и выделены два подхода к его трактовке: как состояния и как системы. Предложено авторское определение таможенной безопасности как экономического явления. Выделены понятия механизма обеспечения таможенной безопасности и представлено авторское видение. Применен системный подход для определения таможен-

ной безопасности в системе экономической безопасности, метод диалектики для познания таможенной безопасности во взаимосвязи с внешнеэкономической безопасностью и выделены их общие и отличительные черты. Доказано, что таможенная безопасность и внешнеэкономическая безопасность частично пересекаются и взаимодополняют друг друга, однако являются отдельными понятиями.

Ключевые слова: таможенная безопасность, внешнеэкономическая безопасность, механизм обеспечения таможенной безопасности, субъекты таможенной безопасности, объект таможенной безопасности.

Levko M.M. Systematic Approach to Identifying the Role and Place of Customs Safety in the Economic Safety of the State

Customs safety definitions proposed in the scientific literature are systematized and defined two approaches to its treatment, as a state and as a system. The author's definition of customs safety as an economic phenomenon is proposed. The concept of a mechanism to provide customs safety is determined and the author's vision is highlighted. Systematic approach to determine the place and role of customs safety in the system of economic safety is applied. The dialectic method was used to define common and distinctive features of customs safety and foreign economy safety. Customs safety and foreign economy safety are proved to partly overlap and complete each other, but still to be distinct concepts.

Keywords: customs safety, foreign economy safety, mechanism to provide customs safety, customs safety agents, object of customs safety.

УДК 336.225.6

МЕХАНІЗМИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ МАЛОГО ТА СЕРЕДЬНОГО БІЗНЕСУ

Р.С. Филипп¹

Досліджено питання, пов'язані з фіскальним регулюванням діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу через призму положень спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності. Наведено теоретичну характеристику економічного потенціалу сектору малого та середнього підприємництва у контексті підвищення ефективності діючих фіскально-розподільчих механізмів. Окремим блоком подано аспекти збалансування довгострокових економічних пріоритетів розвитку малого та середнього бізнесу із поточними потребами його фіскально-бюджетного регламентування.

Ключові слова: суб'єкти підприємництва, малий та середній бізнес, спрощена система оподаткування, єдиний податок, фіскальне регулювання, фіскальні механізми.

Актуальність дослідження. У розвитку будь-якої макроекономічної системи важливе завдання покладається на формування належних фіскальних механізмів регулювання діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу. Як відомо, мале та середнє підприємництво відіграє вагомий роль у процесах правильної економічної структуризації суспільства. Йдеться про створення відповідних умов задля зародження та розвитку т. зв. "середнього класу". Окрім цього, будучи продуцентом внутрішнього продукту, дрібний бізнес повинен відповідним чином оподатковуватися, а відтак впливати на фінансовий стан централізованих і децентралізованих грошових фондів держави. Таким чином в орбіту дії фіскальних механізмів регулювання діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу потрапляє низка складних завдань: по-перше, встановлення

¹ доц. Р.С. Филипп, канд. екон. наук – Львівський НУ ім. Івана Франка